

ספרות עברית וכללית

הוראות

- א. משך הבחינה: שעה וארבעים וחמש דקות.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.
פרק ראשון: שירה (שירים מן המחצית השנייה של המאה ה-20 בנושא "החברה הישראלית – בין שבר לאיחוי")
פרק שני: דרמה (מחזה מודרני)
פרק שלישי: ספר קריאה
הפרק הראשון במבחן (שירה) הוא חובה (60 נקודות).
מן הפרקים השני והשלישי יש לבחור בפרק אחד ולענות על השאלות לפי ההוראות בו (40 נקודות).
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת היצירות.
- ד. הוראות מיוחדות:
(1) יש לרשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרתם להשיב עליה.
(2) אין להדגים באמצעות אותה יצירה בתשובות שונות.
(3) יש לשים לב לכתב, לכתוב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.
(4) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.
לנבחנים אקסטרניים ונבחני משנה: תימסר רשימת יצירות.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון – שירה

שירים מן המחצית השנייה של המאה ה-20 בנושא "החברה הישראלית – בין שבר לאיחוי"

(60 נקודות)

ענו על שתיים מן השאלות 1–6 (לכל שאלה – 30 נקודות).

1. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

נַעֲרָה מִן הַקְּטָמוֹנִים (חַתָּן־אֶרֶץ) / מירי בן שמחון

נַעֲרָה שְׁחוּרָה עִם חֲטָטִים בְּפָנִים
עֲלִיזָה אֶלְפִנְדָרִי
בְּמָקוֹם שְׂנוּעֵד לְאֲנָשִׁים אַחֲרִים
מְכַבֶּסֶת אֶת בְּגָדֶיהָ
5 כְּמִי שֶׁעוֹשֶׂה הַטוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים
אַחַר כֵּן תְּדִיחַ רֵצְפָה
וְתִתְקַן פְּרָחִים בְּאֶגְרֵט
הִיא מֵתְאִימָה אֶת צְבַע הַחֲלָצָה לְחֻצָּאִית
הִיא לֹא שָׂמָה עַל הַחֲטָטִים בְּפָנִים
10 הִיא שָׂמָה עַל זֶה שֶׁכָּבְהָ עָבָה שֶׁל "מִיָּק אֶפֶ" וְלֹא רוֹאִים כָּל כֵּן.
בְּכָל זְכוּיֹתֶיהָ וְהַצְלָחוֹתֶיהָ לֹא תְלוּיֹת בָּזָה
הִיא מְקַפֶּדֶת לְמַלֵּא אֶת חוֹבוֹתֶיהָ לְפִי הַסֵּדֶר
וְאִמּוֹנָה הֵיטֵב עַל מִי "בְּסֵדֶר" מִי "לֹא בְּסֵדֶר".
15 מִדֵּי פַעַם יֵשׁ לָהּ הַתְּפָרְצִיּוֹת, אָבֵל בְּצִדְקָה
בְּהַתְחַשֵּׁב בְּעֵבֶדָה שֶׁכָּל כֵּן הִרְבָּה אֲנָשִׁים לֹא יוֹדְעִים אִיךָ לְהַתְנַהֵג
זֶה הַטֵּבַע שֶׁלָּהּ
הִיא לֹא סוֹבֶלֶת אֶת כָּל אֱלֹהִים שְׂאוֹמְרִים שְׁטוּיֹת
שְׂאִין לָהֶם טַעַם
20 וְשֶׁלֹּא שׂוֹמְרִים עַל הַכְּבוֹד שֶׁלָּהֶם
אִמָּא שֶׁלָּהּ מֵתָה מִהַתְקַף לֵב כְּשֶׁהִיָּתָה קִטְנָה
וְאָבֵא שֶׁלָּהּ שָׂרֵת בְּבֵית־סֵפֶר מְמַלְכֶתִי דְתִי עַל יַד הַבַּיִת
הִיא אוֹהֶבֶת אֶת הָאֵחַ שֶׁלָּהּ יַעֲקֹב
שֶׁהַתְקַדֵּם בְּחַיִּים
25 וְהוּא אֲדַמִּינִיסְטְרָטוֹר בְּמַחְלָקַת הַמְּשָׁק שֶׁל הָאוּנִיבֶרְסִיטָה
אַחֲרָאֵי עַל כֵּן וְכֵן עוֹבְדִים
שֶׁמְקַבְּלִים אֶת הַמְשָׁכָרֶת מִיָּדוֹ וְנוֹתְנִים לוֹ כְּבוֹד.

(שימו לב: המשך השיר והשאלה בעמוד הבא.)

היא פתבנית ומספיקה 120 מלים בדקה
 העבודה זה הדבר הכי חשוב בשבילה בחיים
 30 כל בקר ב־7:30 בדיוק רואים אותה בתחנה
 (יש לה קביעות וגם הפנסיה שלה מסודרת).
 בשעות הפנויות היא סורגת גובלנים
 שקנתה בעיר העתיקה בשבת.
 אשר מתקשר לפעמים מן המוסד
 35 אבל היא לא מראה לו פנים כל כך
 זה טוב בשביל שיידע שהיא רצינית
 ושלא יחשב שהיא תסכים לפני החתונה.
 לפעמים היא יוצאת עם אה שלה יעקב לסרט
 מגלח למשעי ובנעלים מצחצחות
 40 וכל השכונה רואה שהיא מבלה
 והשם שלה נשאר נקי.
 כלם בשכונה יודעים שעליזה היא בחורה ללא רבב
 אומרת "שלום" ו"מה שלום הילדים"
 יודעת לתפור ויושבת בבית
 45 בחורה רצינית.
 יום יבוא והמזל שלה יבוא גם כן
 יבוא בחור לענין והיא תתחתן
 ותוליד ילדים שיגדלו בעזרת השם
 ויעריכו את האמא שלהם.

כיצד באה לידי ביטוי בשיר זה ביקורת פמיניסטית? הסבירו והדגימו את דבריכם.

2. לפניכם שיר בלי שם (המתחיל במילים "סלימה את דומעת") מאת אמירה הס. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

- בית 1
 סלימה את דומעת שם עדוין ליד הפריז'יז'ר עם בלוק הקרח על
 העינים שלי
 זה היה בצריף הפח
 שום קוסם מארץ עוצו לי לאן לרוץ לא בא
 ממסמרת נפשי שלא תפרח
 עמדתי לידך סלימה ולילה במעברה חלף מעלינו כמו צל כבד
- בית 2
 יש לילות שזכרון קקטוסים מעקצים בלשון ובגוף
 כי אכלתי מפרי דעת הצבר
- בית 3
 הו ריח נרקיסים משכר
 מושך רגלי ליד לרוץ עמק בתוף בצת נחל קישון
 זזרים בידיו -
 ריצת בקר חלומה אל לע הבצות המרהיב
 הקיצתני אל בקר שכלו שכר ושעת בין שמשות אדירה
 חפנה אל תוכיה ילדה קלת גוף נושמת נוף
 פרוש לכל גולה אל עולמו.
- בית 4
 הייתי עשויה משי טהור ומלמלה
 ונפשי מסרקות בפרח מסרק שולמית
- בית 5
 מה לך סלימה טרם נולדת נספית אל ימים גקשים ואת עודך
 נצן מתהפך לאשה בעולת איש, ילדה יתומה מאב
 ואין לה חובק. ורק אני נצבתי לך מרחוק על שפת היאור
 מאספת אותך אל תוכי גרה אסופית
- בית 6
 עיניך פה קטנות ויוקדות רגש סתום
 כמו חד חנית
 כמו יהלום מלטש
 בין עיי חרבות שמחתך
 עוד בך דקלים ועסיס התמר.

בשיר זה, בתיאור ההתמודדות של האם ובתה עם קשיי ההגירה, יש גם שותפות גורל וגם היפוך בתפקידיהן. הסבירו את שני החלקים של קביעה זו, והדגימו את דבריכם.

3. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

והגירת הורי / יהודה עמיחי

והגירת הורי לא נרָגעה בי.
 דמי ממשיך עדן לשקשק בדפנותי
 גם אחר שְכָבְר הנח הפלי על מקומו.
 והגירת הורי לא נרָגעה בי.
 5 רוחות זמן רב על אֲבָנִים.
 האדמה שוכחת צעדי דורכים בה.
 גורל נורא. קטעי שיחה אחר חצות.
 השג ונסִיגה. לילה מזכיר ויום משִכִּיח.
 עיני שהסתכלו זמן רב לתוף מדבר גדול
 10 ונָרָגְעוּ מֵעַט. אִשָּׁה אַחַת. כָּלְלִי מִשְׁחָק
 שֶׁלֹּא הִסְבִּירוּ לִי הֵיטֵב. חָקִי כָּאֵב וְכִבֵּד.
 עוד עֲכָשׁוּ לְבִי, בְּקִשִּׁי יִשְׁתַּכַּר
 בְּלֶחֶם אֲהַבְתּוּ הַיּוֹמִיּוֹמִית. הוֹרֵי בְּמוֹ הַגִּירָתָם.
 על אם הַדֶּרֶךְ, בְּה אֲנִי תָמִיד יְתוֹם בְּלִי אֵם,
 15 צָעִיר מְדִי בְּשִׁבִיל לְמוֹת, זָקֵן מְדִי לְמִשְׁחָקִים.
 וְעִיפוֹת חוֹצֵב וְרִיקְנוֹת הַמְחַצֵּבָה בְּגוֹף אֶחָד.
 אֲרַכְאוֹלוֹגִיָּה שֶׁל עֵתִיד, בְּתֵי נִכּוֹת
 שֶׁל מָה שֶׁלֹּא הָיָה. וְהַגִּירָת הוֹרֵי
 לֹא נִרְגְּעָה בִּי, וּמַעֲמִים מְרִים לְמִדְתִּי
 20 שְׁפוֹת מְרוֹת לְמַעַן שְׁתִּיקָתִי
 בֵּין הַבְּתִימִים, אֲשֶׁר דּוֹמִים לְאֲנִיּוֹת תָּמִיד.
 וְכָבֵר עוֹרְקִי וְגַם גִּידִי כְּסִבֵּךְ
 שֶׁל חֲבָלִים שֶׁלֹּא אֶתִּיר. וְאַחֲר־כֵּן
 מוֹתִי וְסוֹף לְהַגִּירָת הוֹרֵי.

המשורר יהודה עמיחי עלה לארץ עם הוריו מגרמניה בשנת 1936 כשהיה בן אחת עשרה. שנים רבות לאחר מכן הוא כתב את השיר "והגירת הורי". השיר פורסם בראשונה, בעיתון "הארץ", בשנת 1960.

הביאו מן השיר ארבע דוגמאות המבטאות את חוסר היכולת של המשורר להתנתק מהגירת הוריו אף שחלף מאז זמן רב. הסבירו את דבריכם.

4. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

ספור על הסבתא / אריה סיון

אתה רוצה לדעת מה היָה פה פעם במקום הזה
 לפני הכביש והבתים ואילנות הסרק?
 חול היָה פה פעם במקום הזה, חול בתולי
 וסבתך היָתה הולכת פה מתחת לשקמה
 וצפרים היו תוקעות מקוריהן בפרי הלא מוגן
 ומציצות מעל ראשה את ציוצי המלחמה הנוראה מכל –
 המלחמה על שטח המחיה.
 וסבתך, עלמה תמה, חשבה לפי תמה
 כי אלו הן סימפוניות מפלאות
 לכבוד השחר הבוקע מחדש,
 אולי אפלו לכבודה.
 וזה הביא אותה להתישב פה, במקום הזה –
 ואת השאר אתה יודע, בודאי.

בשיר זה באים לידי ביטוי הן געגועים לעבר והתרפקות עליו, הן ניסיון לחבר בין הדורות, הן התייחסות ל"סיפור" שהכחנו בנוגע לתולדות ההתיישבות בארץ. הסבירו והדגימו כל אחד מחלקי קביעה זו.

5. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

נְעִילָה / פרץ דרור בנאי

תִּרְאֶה אוֹתִי אֲנִי יוֹדֵעַ אֶת מְקוֹמִי
 לֹא עוֹד זָר בְּעִירִי
 כִּי לְוִיתִי אֶת צְמִיחַת הַבְּתִים הָאֵלֶּה
 עַד הֵייתִי לְמַתִּיחַת כְּבִישִׁים חֲדָשִׁים

תִּרְאֶה אוֹתִי אֲנִי יוֹדֵעַ אֶת מְקוֹמִי
 כִּי נִגְמַלְתִּי בְּמִשְׁךְ הַזְּמַן מֵעֶבְרִי
 וְקִיוִמִי פֹה שׁוֹב אֵינְנוּ מְתֵנָּה
 אֲנָשִׁים מְבָרְכִים אוֹתִי בְּלִכְתִּי בְּרַחוּב
 יֵשׁ לִי יְדִידִים מְעַט
 וְאֵף לֹא שׁוֹנֵא אֶחָד
 וְאִם בְּכָל זֹאת מִיִּשְׁהוּ פֶּעַם יִתְרַגַּז אוֹ יִטְרַד
 אֲזַ לֹא נוֹרָא

אֲנִי מְדַבֵּר בְּשִׁפְּהַ הַזֹּאת כְּאִלּוּ נוֹלַדְתִּי בָּהּ
 כְּכֹה זֶה בְּחַיִּים אִם מִתְנַבְּרִים
 וְדוּחִים אֶת הַכָּל הַסִּפְּנָה
 הַיָּמִים בָּאִים כְּמוֹ מְתֵנָּה
 וְהָאֵדָם סוֹפּוֹ לְהִתְפַּיֵּס עִם קִיוִמוֹ

מהי המסקנה של המשורר בארבע השורות המסיימות את השיר, וכיצד מסקנה זו מתקשרת לרגשותיו בשיר כולו?
 הסבירו והדגימו את דבריכם.

6. קראו את השיר, וענו על השאלה שאחריו.

תקוּן הַרְיחוּת / ארז ביטון

מָה אַתֶּם רוֹצִים מִמּוֹנִי,
טַעַם עֵרֶק וְרִיחַ זְעֵפָרָן צוֹרֵב,
אֲנִי כִּבֵּר לֹא אוֹתוֹ הִילֵד
אֲבוּד בֵּין רְגָלַיִם שְׁמֵשֶׁחַק סְנוּקֵר
בְּקֶפֶה מְרָקוֹ
בְּלֵד.
עֲכָשׁוּ חֲבָרִים
אֲנִי לוֹמֵד לְאָכַל גְּלִידָה מִבְּדֹלַח
מֵאוֹטוֹ שְׁמֵשֶׁמִּיעַ קוֹלוֹת שֶׁל צִפְרִים
בְּעֵרֵב,
אֲנִי לוֹמֵד לְפָתֵחַ דְּלָתוֹת
בְּתִבּוֹת נְגִינָה עֵתִיקוֹת.

עֲכָשׁוּ
נָשִׁים בְּטַעַם תוֹת־שֹׁדָה
מְלַמְדוֹת אוֹתִי לְהַרְיֵחַ כְּרִיכוֹת שֶׁל שְׁקֵסְפִיר
מִן הַמָּאָה הַשְּׁבַע עֲשָׂרָה
מְלַמְדוֹת אוֹתִי לְשַׁחֵק בְּחֵתוּל סִימִי
בְּתוֹךְ סֵלֹן יָרֵק

חֲבָרִים.

מהי התרומה של השימוש החוזר במילים מן השורש ל-מֵד לבניית משמעות השיר? הסבירו והדגימו את דבריכם.

פרק שני – דרמה (40 נקודות)

אם בחרתם בפרק זה, ענו על אחת מן השאלות 7-8.

מחזה מודרני

שימו לב: על השאלות 7-8 אפשר לענות רק על פי אחד מן המחזות ברשימה שלפניכם.

מי מפחד מווירגיניה וולף / אדוארד אלבי; משרתם של שני אדונים / קרלו גולדוני; מקווה / הדר גלרון; שבעה / שמואל הספרי; חשיבותה של רצינות / אוסקר ויילד; מסיבת יום הולדת / הרולד פינטר

7. דמויות במחזה עשויות להרגיש זו כלפי זו אמפתיה, חמלה ורצון לעזור או לנהוג בצביעות ובחנופה, בעוונות ובהתעלמות ואף ברשעות.
- מה מאפיין את היחסים בין דמויות במחזה שלמדתם? הסבירו והדגימו את דבריכם על פי שתיים ממערכות היחסים במחזה. בתשובתכם כתבו גם אם המאפיינים של כל אחת ממערכות היחסים משתנים לאורך המחזה או אינם משתנים.
8. מה מסכן את אושרן של הדמויות במחזה שלמדתם, וכיצד הן מתמודדות עם הסיכון הזה? הסבירו והדגימו את דבריכם.

פרק שלישי – ספר קריאה (40 נקודות)

אם בחרתם בפרק זה, ענו על אחת מן השאלות 9-10.

שימו לב: על השאלות 9-10 אפשר לענות רק על פי אחד מן הספרים ברשימה שלפניכם.

מישהו לרוץ אתו / דויד גרוסמן; המקרה המוזר של הכלב בשעת לילה / מארק האדון; החברה הגאונה / אלנה פרנטה; האישה בלבן / וילקי קולינס; סמטת השקדיות בעומר'ג'אן / דורית רביניאן

9. לדמויות המשנה ביצירה יכולים להיות תפקידים שונים, כמו הארת הדמות המרכזית ביצירה וקידום העלילה. תארו שתי דמויות משנה בספר שקראתם, והסבירו את התפקיד של כל אחת מהן.
10. ציינו הרהורים ומחשבות שעלו בכם בעקבות קריאת הספר, והסבירו מה בספר הביא אתכם להרהורים ולמחשבות אלה. הדגימו את דבריכם.

בהצלחה!